

BARTOŠ, Vojtěch; NEUBAUEROVÁ, Ivana.

HODNOCENÍ VÝKONNOSTI VEŘEJNÝCH VYSOKÝCH ŠKOL.

Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. 112 s.

Autoři si v této publikaci vytkli cíl vytvořit soustavu ukazatelů, které mohou být použity při hodnocení výkonnosti veřejných vysokých škol. Tato aktivita je velmi zajímavá především v době, kdy se stále častěji hovoří o hodnocení výkonnosti škol ve vztahu k jejich financování jak v České republice, tak na nadnárodní úrovni. Proto považuji za důležité, že podobné publikace vznikají, a je jen dobře, když se na nich podílejí autoři, kteří mají praktickou zkušenost s řízením vzdělávací instituce či s finančním řízením. Je jen škoda, že tyto praktické zkušenosti obou autorů nebyly přetaveny do podrobnější analýzy zkoumané problematiky. Z metodického hlediska lze publikaci považovat za vhodně napsanou, především díky logické návaznosti jednotlivých kapitol. Interpretace výstupů a závěrů autorů jsou snadno pochopitelné.

V úvodní kapitole knihy je správně vysvětlen pohled autorů na pojem výkonnosti a jejího měření. Za tímto účelem je představen a okomentován benchmarking jako nástroj pro měření výkonnosti. Autoři zde logicky poukazují na rozdíly mezi podnikatelským sektorem a neziskovou sférou, především se čtenář seznámí se specifiky veřejných vysokých škol. Vzhledem k názvu publikace však mohl být minimálně úvod rozpracován také o nefinanční ukazatele, které by při měření a poměrování zvláště veřejných vysokých škol měly mít svou nezastupitelnou roli.

V duchu výše uvedeného se proto autoři ve druhé kapitole zaměřili na výčet a osvětlení ukazatelů vybrané oblasti analýz. Za tímto účelem si vybrali ukazatele finanční analýzy. Kladem této kapitoly je, že zde autoři představili především ty ukazatele, které lze využít také v podmínkách neziskového sektoru. Postupně jsou představeny a podrobněji vysvětleny ukazatele stavu, ukazatele rozdílové či poměrové, jako např. ukazatele rentability, likvidity a produktivity.

V následující kapitole je čtenář nejprve seznámen s některými ukazateli výkonnosti využívanými na zahraničních vysokých školách. Následně autoři vybírají dle jejich názoru vhodné ukazatele pro měření výkonnosti na veřejných

vysokých školách v České republice. Vzhledem k podrobnému členění ukazatelů v předešlé kapitole bych v této části knihy očekával ještě větší provázanost obou kapitol, příp. vysvětlující text, proč právě tyto ukazatele autoři vybrali a jaká pozitiva či negativa znamená pro vysoké školy dosažení konkrétních naměřených hodnot. Domnívám se, že kromě globálního pohledu prezentovaného v kapitole druhé, jaká výsledná hodnota je pozitivní nebo negativní pro organizaci, by bylo vhodné zdůraznit, které faktory či příčiny mohou stát v pozadí výsledků obecně považovaných za dobré či špatné. Zvláště v případě veřejných vysokých škol, jejichž hlavním cílem jistě není, tak jako v případě podnikatelských subjektů, generovat zisk, nemusí některá obecně přijatá tvrzení o pozitivním či negativním výsledku daného ukazatele platit.

Ve čtvrté kapitole jsou představeny jednotlivé vysoké školy, které autoři vybrali pro potřeby měření. Je pozitivní, že za tímto účelem vybrali také zahraniční vysokou školu, aby byla patrná komparace situace v českém a zahraničním vysokém školství. Pro další postupy byla sbírána sekundární data především z výročních zpráv jednotlivých vysokých škol. Konkrétně, bez uvedení bližších důvodů pro právě tento výběr, byly pro další analýzy určeny:

Masarykova univerzita,
Vysoké učení technické v Brně,
České vysoké učení technické v Praze,
Univerzita Karlova v Praze,
Univerzita Palackého v Olomouci,
Nottingham Trent University.

Na takřka 50 stránkách čtvrté kapitoly je velmi podrobně proveden popis historie a současnosti vybraných vysokých škol a sestaveny tabulky a grafy zachycující trendy dílčích charakteristik jednotlivých škol. V poslední subkapitole jsou představeny srovnávací tabulky a grafy charakteristik jednotlivých škol, které posloužily v další kapitole pro konstrukci základů vybraných poměrových ukazatelů výkonnosti a provedení porovnání jejich úrovní u pěti českých vysokých škol a jedné vysoké školy zahraniční.

V poslední kapitole autoři nejprve seznamují čtenáře se specifickými ukazateli, které určili vzhledem k sesbíraným datům za nevhodnější pro vzájemné hodnocení a porovnání vysokých škol. Následuje vlastní praktické porovnání výkonnosti jednotlivých škol dle vybraných ukazatelů. Opět i v této kapitole najdeme množství zajímavých komparačních kontingenčních tabulek a grafů, které tyto ukazatele mapují. Domnívám se, že si zkoumaná problematika zasloužila v textové části kapitoly hlubší analýzu výsledků než jen stručné shrnutí a konstatování skutečností, které jsou z tabulek a grafů patrné i bez doprovodného textu. Navíc, vzhledem k faktu, že se ve čtvrté i páté kapitole pracuje se stejnými vstupními daty, nemusely být některé tabulky či grafy zobrazeny v obou kapitolách, protože v současné podobě může být čtenář zahlcen množstvím čísel.

Kniha je napsána jasným a srozumitelným jazykem, takže se ve zkoumané problematice dobře zorientuje i čtenář, který nemá ekonomické vzdělání. Popisovaná problematika je aktuální a pro určitou cílovou skupinu může být velmi podnětná. Pozitivní je také fakt, že autoři pracovali s daty z několika následujících let, čímž mohli vytvořit popis trendů, a že

kromě českých vysokých škol podrobili analýze také zahraniční vzdělávací instituci.

Mimo zbytnosti některých tabulek a grafů však považují za největší problém, že i když si jsou autoři sami vědomi mnoha souvislostí při měření výkonnosti, omezili se jen na dílčí oblast, vycházející především z finančního pohledu na řízení vysoké školy. Je možné, že sbíraná data neměla vždy ten správný tvar, protože výroční zprávy vysokých škol, z nichž autoři čerpali, neměly jednotnou koncepci, a tím nebylo možné provést výpočty některých jiných ukazatelů. Nicméně je škoda, že autoři ve svých analýzách zůstali u pouhé deskripce. Kdyby provedli další analýzu zjištěných výsledků, především se pokusili nalézt hlavní příčiny rozdílnosti či existence jednotlivých trendů, kniha by získala nový kvalitativní rozměr.

Na závěr lze konstatovat, že i přes možná doplnění je dobře, že taková publikace vznikla. Svým obsahem může pomoci nastolit nové otázky v právě probíhající diskusi o měření a odměňování výkonnosti a kvality českých vysokých škol.

Roman Kozel

KELLER, Jan; STÖCKELOVÁ, Tereza; ŠTECH, Stanislav, et al.

PROČ NEZAVÁDĚT ŠKOLNÉ.

Vzdělání není zboží!, 2010. 98 s.

Publikace *Proč nezavádět školné* je souborem celkem jedenácti článků, které se veskrze věnují pestrým tématům, ovšem všechny mají společně odmítavý postoj vůči školnému. Pestrá je i paleta autorů, kteří mají rovněž společného jmenovatele, a to skutečnost, že se jedná o tzv. insidery. Na úvod je také třeba poznamenat, že se rozhodně nejedná o vědeckou publikaci, což zdůrazňuje i provokativní název díla. Je tedy otázkou, jakému okruhu čtenářů je vlastně publikace určena, když nese takový název. Patrně je určena již přesvědčeným čtenářům, kteří se zavedením školného na českých vysokých školách ex ante nesouhlasí.

Publikaci je nutné vytknout na prvním místě její subjektivnost, která rozhodně nepřidává tomuto dílu na důvěryhodnosti. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že autoři jednotlivých kapitol jsou jistě o svém pohledu na věc hluboce

přesvědčeni a i určité vybrané argumenty je možné považovat v jisté situaci za relevantní.

Například Stanislav Štech na straně 24 zmiňuje, že: „Postupně soukromý kapitál proniká i do výzkumu, vývoje a výcviku studentů v oborech technických a přírodovědných – a to pomocí tzv. inovační ideologie. Jestliže ideologické pilíře reformy univerzit obsahuje Boloňská deklarace, inovační finalitu vysokých škol oznámila tzv. lisabonská strategie. Na konci tohoto procesu zůstane jen určité nekomercializovatelné jádro: učitelské studijní programy, humanitní studia a některé společenskovědní obory. Jejich živoření a přežívání pak bude záviset jen na rozmarech a libovůli těch, kteří jsou vykonavateli záměru soukromého sektoru.“ Toto tvrzení je zcela jednoznačným důkazem subjektivního zabarvení celé publikace. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* ani další ideové dokumenty připravova-